

е наистина голям — писа проф. М. Арnaudов. — Това, на което не се е решавал никой досега — да загребеш с пълни ръце съдържанието на живота около нас и да го пренесеш на сцената, — ето това прави Яворов.²¹ Докато критиката се луташе в твърде субективни мнения „за“ и „против“ драмата, литературният историк определи нейното място с преценка, която важи и днес.

Народът каза и в този случай своята решителна дума. Драмата имаше необикновен успех не само на сцената на Народния театър в София, гдето в продължение само на един месец тя се играе 9 пъти при пълен сбор (9600 души) — нещо необичайно за тогавашните условия. Още през този пръв месец самодейни трупи искат разрешение да поставят пиесата в Търново, Варна, Оряхово, Плевен, Станимака, с. Райново. Следващия месец тя се играе на няколко нови места: Свищов, Лом, Стара Загора, Кюстендил, с. Крушовене и др. Драмата завладява не само градските, но и селските самодейни сцени. Читалище „Саморазвитие“ в с. Крушовене (Оряховско) отбелязва в писмо до автора: „Ние бяхме в неопишуема радост, гдето тъй добре са изрисувани съвременните български характери, и от прочитането ѝ досега ние не престанахме да се трудим за нейното представяне тук.“²² Остро критическият характер на драмата обаче накара Народния театър след първите представления да не я допусне на сцената цели четиридесет години след смъртта на нейния автор.

Втората драма на Яворов „Когато гръм удари, как ехото заглъхна“ представлява, както правилно изтъква проф. П. Пенев,²³ нова значителна стъпка в развитието на драматурга. В плановите си на нови драми поетът навлизаше все по-дълбоко в живота и в социалните противоречия на своята съвременност: антимилитаристичната драма „Жертвата“ със сюжет от Балканската война, социална драма с образа на капиталиста в нашата действителност, „предаден така, че и духът на Маркса да остане доволен“ от него. В този момент една семейна драма прекъсва творческия възход на поета. А буржоазията с дърварска секира поваля певеца на онеправданите, страстния борец за свободата на поробените, драматурга, който показва за пръв път варварското лице на живота в полите на Витоша.

*

В периода между двете последни империалистически войни критиката отляво и отдясно спореше единствено за ценностите на двата периода от Яворовата лирика. Драматургията на Яворов не съществуваше в нейната оценка. За сметка на това буржоазията раздухваше сензациите около личната драма на поета, клеймеше името му, но не щадеше и другата с „цинична безпощадност“, както би казал Яворов. Сказки, напомнящи паноптикуми по панайрите, пикантни клюки, евтини лични спомени съставяха доходно предприятие за самозвани писатели.

²¹ Сп. *Съвременна мисъл*, II (1911), кн. 7, с. 498.

²² Писмото в Яворов архив.

²³ Вж. проф. Пенчо Пенев, сп. *Театър*, 1958, кн. 2, с. 17.